

Wspieranie tworzenia szkół ćwiczeń

Innowacyjne działanie przyrodnicze – „Równym krokiem”

Marzena Kędra

Redakcja merytoryczna
Piotr Zwoliński

Redakcja językowa i korekta
Katarzyna Gańko

Opracowanie graficzne i skład
Aneta Witecka

Warszawa 2017

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (**CC-BY-NC**).

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Opis działania innowacyjnego	6
1.1. Krótki opis działania innowacyjnego	6
1.2. Opis zaangażowania poszczególnych grup uczestników w realizację działania	12
1.3. Opis współpracy z partnerami	14
2. Efekty/rezultaty działania innowacyjnego	15
3. Upowszechnianie rezultatów	17
Zakończenie	18
Bibliografia	20

▶▶▶ Wprowadzenie

Współczesna szkoła dla wielu uczniów jest nudna, gdyż w nikłym stopniu motywuje do uczenia się, słabo rozwija ich zainteresowania i postawę twórczą. Aby działania nauczycieli pozostawały w zgodzie z kanonami dydaktyki i przygotowywały dzieci oraz młodzież do życia w zmieniającej się rzeczywistości, powinny być podejmowane w różnorodnych miejscach i czasie, w różnych formach organizacyjnych. Służy to bowiem „wychodzeniu” poza dostarczone w podręcznikach informacje do doskonalenia umiejętności złożonych – umiejętności o doniosłym znaczeniu, niezbędnych w nowym tysiącleciu, w erze permanentnej samoedukacji. Obejmują one m.in.: podstawowe metody i techniki uczenia się, planowanie, organizowanie i ocenianie własnego działania, sprawną komunikację oraz współdziałanie w zespole.

W dobie wyzwań cywilizacyjnych priorytetem dla szkół jest większe zainteresowanie się czasem wolnym i wychowanie uczniów do jego racjonalnego wykorzystania. Postęp techniczny i informatyczny oraz konieczność podejmowania działań na rzecz własnego rozwoju przemawiają za potrzebą zwrócenia szczególnej uwagi na zajęcia pozalekcyjne. Powinny one sprzyjać aktywizacji uczniów, stwarzać im możliwości zaangażowania się w rozwiązywanie różnorodnych problemów, które mogą przybrać m.in. formę praktycznych zadań, eksperymentów, wycieczek, wypracowań, dyskusji.

W związku z tym pomysł opracowania ścieżek edukacyjnych metodą projektów uważam za trafny, gdyż przyczynia się do kształtowania megaumiejętności decydujących o przebiegu kariery szkolnej ucznia i jego funkcjonowania w przyszłości. Stymuluje również ciekawość poznawczą, która służy rozwojowi myślenia dywergencyjnego, a tym samym odgrywa doniosłą rolę w procesie autoedukacji. Ponadto działania zespołowe służą nie tylko podnoszeniu kompetencji uczniów w zakresie samodzielnego uczenia się (zbieranie i selekcjonowanie informacji, korzystanie z różnych źródeł wiedzy, rozwiązywanie problemów, podejmowanie decyzji), lecz także sprzyjają rozwojowi kompetencji komunikacyjnych. Chodzi tu szczególnie o możliwość podejmowania dialogu, dyskusji, negocjacji, mediacji i kooperacji, a także o wzbogacanie słownictwa, asertywność, odpowiedzialność, koleżeństwo oraz przyjaźń.

W oczekiwania te wpisuje się prezentowane innowacyjne działanie przyrodnicze, które zrealizowane było w ramach projektu „Równym Krokiem”. Głównym celem tego przedsięwzięcia było rozwijanie kluczowych kompetencji uczniów.

Realizacja zadań oparta była na technikach francuskiego pedagoga C. Freineta, bowiem wykreowany przez niego model inspirował do podejmowania różnorodnych działań w dziedzinie wychowania i dydaktyki.

Zastosowanie Freinetowskich technik pracy nauczania i wychowania oraz dostosowanie ich do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży uatrakcyjniło zajęcia oraz wpłynęło na pozytywny stosunek uczniów do szkoły jako miejsca spędzania także wolnego czasu.

Wykorzystanie teorii Freineta zapewniło uczniom doświadczenia edukacyjne i społeczne na miarę ich zainteresowań, uzdolnień, możliwości i potrzeb.

Cały wysiłek nauczycieli skupiony był na dziecku – na rozumnym wykorzystaniu zainteresowań ucznia, zaspokojeniu jego potrzeb rozwojowych, a w konsekwencji rozwijaniu kompetencji kluczowych.

Te założenia uwarunkowane były doбором środków dydaktycznych, narzędzi i technik, które pozwoliły uczniom na osobisty udział w kształtowaniu własnej osobowości, zdobywaniu umiejętności.

Wybierając taką drogę, zaproponowaliśmy bogaty, przemyślany i różnorodny program zajęć dostosowany do indywidualnego tempa pracy. Twórczy nauczyciel poprzez udział w działaniach miał szansę na realizację własnych pomysłów i wprowadzanie nowatorskich rozwiązań w pracy z dziećmi. Nauczyciele dobrali najwłaściwsze dla swoich uczniów rozwiązania metodyczne i organizacyjne, formy pracy, a także sposoby rozwijania uzdolnień i zainteresowań.

Nie chodziło nam o to, by zmieniać szkołę dla samej potrzeby zmiany. Chcieliśmy wyjść naprzeciw rzeczywistości, zgodnie z którą jednostka i społeczeństwo potrzebują od procesu kształcenia i szkoły – tak dzisiaj, jak i jutro – czegoś innego niż wczoraj czy dwieście lat temu. Tak więc zmiany w szkole wymusiła zmieniająca się rzeczywistość.

Pozostało jednak coś wspólnego w postrzeganiu istoty edukacji: szkoła powinna być miejscem, w którym dojrzewa człowiek i jego człowieczeństwo.

Realizowane przez nas zadania obejmowały:

- położenie nacisku na rozwój ucznia, określenie jego predyspozycji i drogi edukacji opartej na kontynuacji, na dostrzeganiu przeżyć, stymulowaniu jego wyborów poznawczych i praktycznych;
- kształtowanie rzetelności, poczucia własnej wartości i przydatności;
- przyswajanie norm życia w społeczności, pracy zespołowej, postaw patriotycznych i prospołecznych, odpowiedzialności za siebie i innych;
- ujawnianie i określanie zainteresowań i poglądów ucznia;
- określanie zadań dla uczniów i przez uczniów;
- wprowadzenie różnych form ścisłego współdziałania z rodzicami, dostarczanie wszystkim uczestnikom procesu edukacyjnego informacji o osiągnięciach i niedociągnięciach uczniów;
- przygotowanie uczniów do samodzielnego życia, samokształcenia, radzenia sobie z problemami.

Uwzględniając wymienione zadania, stosowaliśmy następujące zasady:

- edukacja dla rozwoju;
- szacunek dla ucznia jako osoby;
- naczelną rolę doświadczenia;
- edukacja holistyczna;
- rolę nauczyciela jako moderatora, animatora służącego pomocą, inspiratora, uczestnika i kreatora;
- swoboda wyboru;
- przedsiębiorczość.

Rozdział 1.

►►► Opis działania innowacyjnego

1.1. Krótki opis działania innowacyjnego

Działanie innowacyjne skierowane było do 88 uczniów w wieku 7–12 lat. Praca odbywała się w grupach mieszanych wiekowo. Uczniowie brali udział w następujących działaniach:

- spółdzielnia uczniowska,
- warsztaty przyrodnicze,
- interdyscyplinarne zajęcia przyrodnicze.

Powyższe działania prowadzone były techniką doświadczeń poszukujących oraz techniką kompleksu zainteresowań.

Wybrane techniki pracy pozwoliły na samodzielne poszukiwanie różnych źródeł wiedzy. Na tej podstawie budowano zasoby wiedzy niezbędne do rozwiązania danego problemu. Odpowiedzią była również myśl A. Cashdana: „Dzieciom możemy pomóc w nauce, albo przez próby ich nauczania, albo przez wspomaganie ich wysiłków w trakcie procesu uczenia się. Powinniśmy zapewnić dziecku wolność pozwalającą mu na samodzielne odkrywanie i uczenie się”¹.

Dlaczego wybraliśmy takie techniki pracy?

Argumenty wynikające z analizy literatury:

- Polscy uczniowie osiągnęli dobre wyniki w zakresie umiejętności wyjaśniania zjawisk przyrodniczych w sposób naukowy.
- Rozpoznawanie zagadnień naukowych oraz interpretowanie i wykorzystywanie wyników i dowodów naukowych stanowiących element rozumowania naukowego – wyniki niższe od przeciętnych krajów OECD (Organizacji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej).
- Przyczyna – sposób nauczania poprzez przekazywanie dużej ilości wiedzy teoretycznej, nacisk na wiadomości szczegółowe kosztem zrozumienia ich w szerszym kontekście.
- Wniosek – nacisk na wiadomości szczegółowe kosztem zrozumienia ich w szerszym kontekście, wyuczenie odpowiedzi powoduje, że wiadomości nie są zapamiętywane i wykorzystywane podczas ćwiczeń praktycznych. Tymczasem „zaciekawienie i nauczanie zadawania pytań jest najprostszą drogą rozwoju [...] takie sposoby postępowania i rozumowania budują trwałą fundament wiedzy” (Bartnik i in., 2006).
- Współcześnie do zbioru niezbędnych umiejętności, w które młodego człowieka powinna wyposażać szkoła, należy zaliczyć: twórcze rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie, umiejętności przywódcze, umiejętność patrzenia z ogólnej perspektywy, pewność siebie pozwalającą brać pełny udział w decydowaniu o przyszłości społeczeństwa oraz umiejętność planowania własnego życia w czasach ogromnych zmian (Dryden, Vos, 2003, s. 455).

¹ Źródło nieznane.

Spółdzielnia uczniowska

Podczas zajęć dzieci przekonały się, że przedsiębiorczość to sposób patrzenia na świat i umiejętność znalezienia w nim odpowiedniego miejsca dla siebie.

Wprowadzając uczniów w świat przedsiębiorczości, wspólnie odkrywaliśmy historię pieniądza. Dzieci podczas zabaw zaznały się z takimi pojęciami jak: barter, płacidła, kruszce, drogocenne kamienie, złote i srebrne monety. Wiele dowiedziały się o walucie obowiązującej w Polsce, a także o tym, jak współcześni ludzie bardzo chętnie korzystają z zalet tzw. pieniądza bezgotówkowego, czyli specjalnego rachunku bankowego zwanego kontem.

Uczniowie, zdobywając wiedzę fachową i ekonomiczną, nie tylko uczyli się, jak funkcjonują pieniądze w gospodarce, lecz także nabywali pożytecznych cech – kreatywności, pewności siebie, asertywności.

Uczniowie odkryli tajniki zakładania własnej firmy czy spółki, mogli obejrzeć całą dokumentację związaną z funkcjonowaniem firmy. Uczestnicy zajęć podejmowali próby samodzielnego wypełnienia wzorcowych dokumentów czy faktur. Najtrudniejszym zadaniem okazało się zrozumienie pojęcia spółki. Po zebraniu wszystkich potrzebnych informacji oraz niezbędnej dokumentacji uczniowie przystąpili do tworzenia biznesplanów, prześcigając się w pomysłach na własną firmę. Każdy uczestnik był świadomy, jakie instytucje należy odwiedzić oraz jaki jest czas oczekiwania, aby otrzymać zgodę na otwarcie własnego biznesu. Zdobyte doświadczenie, zebrane informacje oraz materiały zaowocowały ciekawymi pomysłami na firmę. Za pomocą aplikacji informatycznych uczniowie tworzyli szyldy, które miały obrazować ich wytwory. Pomysły dzieci na własną firmę były bardzo urozmaicone, co świadczyło o ich kreatywności i chęci uczestnictwa w przyszłości w świecie biznesu.

Warsztaty przyrodnicze „Na własne oczy” prowadzone techniką doświadczeń poszukujących

Zajęcia przebiegały wokół miesięcznych modułów tematycznych wiążących się w przemyślany sposób z porami roku i możliwością czerpania z zasobów przyrodniczych najbliższego otoczenia.

W toku pracy szczególną uwagę nauczyciele zwracali na kształtowanie nawyków dziecka, zdobywanie przez nie umiejętności, wdrażanie do samodzielnej pracy, na emocjonalne przeżywanie towarzyszące uczeniu się. Sprzyjało temu stosowanie tzw. doświadczeń poszukujących.

Podstawy „techniki doświadczeń poszukujących” C. Freineta odnajdujemy w tzw. psychologii wrażliwości na świat (Lewin, 1986, s. 112), której kluczowym pojęciem jest doświadczenie zdobywane „po omacku”. W interpretacji H. Semenowicz oznacza ono „przypadkowe natrafienie przez dziecko w trakcie samodzielnych doświadczeń i samodzielnego działania na różne przedmioty i zjawiska, a także na odkrycia cech ludzi, zwierząt, roślin i przedmiotów za pomocą zmysłów wspieranych intuicją i przeżyciami emocjonalnymi (szczególnie zainteresowanie i motywacja). Wyższą formą jest doświadczenie poszukujące, w którym po wielokrotnym powtórzeniu prób uwieńczonych sukcesem pojawia się, jako element wtórny, świadomość doznanych wrażeń zmysłowych i posługiwanie się nimi w sposób celowy i zamierzony, zamiast działania spontanicznego” (Semenowicz, 1980, s. 97).

Technika doświadczeń poszukujących wyzwała w uczniach aktywność celową (w przeciwieństwie do aktywności adaptacyjnej), która nastawiona jest przede wszystkim „na możliwość uzyskania jakiegoś określonego stanu rzeczy” (Więckowski, 1993, s. 269).

Efektem jej jest wychodzenie poza dostarczone informacje. Aktywność ta wymaga działań twórczych czy transgresyjnych, sprzyja uczeniu się zachowań niekonwencjonalnych, niestandardowych.

Stąd przebieg zajęć techniką doświadczeń poszukujących odbiega od lekcji prowadzonych metodami konwencjonalnymi.

Zajęcia przebiegały w następujący sposób:

1. Pobudzanie i ukierunkowanie aktywności własnej dzieci:
 - zainteresowanie przedmiotem, osobą, tematem, zdarzeniem itp.;
 - zanurzanie się we własnym obszarze wiedzy (co wiem? czego chciałbym się dowiedzieć? w jaki sposób i gdzie mogę poszukać informacji? kto może mi w tym pomóc? itp.).
2. Zwerbalizowanie potrzeby poznawczej i form aktywności w postaci karty pracy (fiszki poszukującej) oraz środowiska informacyjnego. Organizowanie środowiska informacyjnego (miejsca indywidualnych lub zespołowych poszukiwań) przez nauczyciela i dzieci:
 - klasa (laboratorium) – wyposażona w różnorodne materiały dydaktyczne, np. wydawnictwa popularnonaukowe, podręczniki, encyklopedie, albumy, atlasy, słowniki, teczki problemowe z wycinkami z czasopism, fotografie i pocztówki, płyty;
 - kartoteka dokumentacji źródłowej – katalog dokumentacji źródłowej zebranej w klasie przez dzieci i nauczyciela;
Na tym etapie realizacji poświęcano czas na pracę z materiałami źródłowymi umieszczonymi w biblioteczce klasowej. Kontakt z książkami może zaowocować odnalezieniem publikacji bardzo ściśle związanych z tematem, ale także umożliwić dotarcie do pomocy dodatkowych, np. stron internetowych czy filmów. Ponadto ważne jest, by uczniowie mogli samodzielnie poszukiwać odpowiedzi na pytania i korzystać z publikacji źródłowych.
 - najbliższe otoczenie dziecka: społeczne, przyrodnicze, kulturowe itp. (dom, szkoła, osiedle, ulica, moja miejscowość, moja mała ojczyzna).
3. Działalność poznawcza (odkrywcza) uczniów ukierunkowana kartą pracy (indywidualna lub zespołowa analiza materiałów źródłowych, prowadzenie wywiadów, obserwacji, doświadczeń, eksperymentów).
Przed spotkaniem uczniów z ekspertami i osobami zaproszonymi nauczyciel musi wyjaśnić, na czym polega edukacja oraz jakich pytań mogą się spodziewać. Natomiast dzieci w razie potrzeby powinny mieć okazję do uczenia się i ewentualnego ćwiczenia określonych umiejętności badawczych, np. zadawania pytań, posługiwania się przyborami w pracy konstrukcyjnej oraz sporządzania rysunków z obserwacji.
4. Działanie i aktywność praktyczną – indywidualne lub zespołowe porządkowanie, segregowanie, wyrażanie zebranych informacji np. w formie notatek, sprawozdań, opisów, gazetek, ilustracji fotografii, naturalnych zbiorów.
5. Przeżywanie i aktywność emocjonalna:
 - przedstawianie (prezentowanie przed całą klasą lub zespołem dzieci samodzielnie zebranych i uporządkowanych informacji czy materiałów);
 - uzupełnienie opracowań (interpretacja wzbogacająca – zespół dzieci w klasie wspólnie z nauczycielem).
6. Aktywność poznawcza, emocjonalna i praktyczna (dzieci wspólnie z nauczycielem dokonują syntezy opracowanych materiałów):
 - analiza materiałów zebranych przez poszczególne zespoły i w wyniku indywidualnych poszukiwań;
 - porządkowanie wg przyjętego kryterium;
 - zastanawianie się i wybór form wyrażenia materiałów;
 - wyrażenie (gazetka, album, książeczka tematyczna, folder, poster, scenka rodzajowa, makiet, inscenizacja itp.).

Uczenie się techniką doświadczeń poszukujących wymaga odpowiedniej bazy, odpowiednio zorganizowanego środowiska edukacyjnego. Elementem szczególnie charakterystycznym w uczeniu się tą techniką (odróżniającym od innych sposobów uczenia się) jest kartoteka fiszek problemowych (zwanych również poszukującymi, przewodnimi albo kartami pracy ucznia), które zawierają pewną liczbę poleceń do wykonania w związku z określonym tematem, a także źródło informacji. Fiszki

problemowe zwykle przygotowuje nauczyciel na podstawie utworzonych map myśli. Nieodzownym elementem techniki doświadczeń poszukujących są też materiały dokumentacji źródłowej – tzw. klasowa biblioteka pracy (obejmuje materiały wyczerpujące, rzetelne, należycie skatalogowane i w każdej chwili dostępne).

Materiały źródłowe nauczyciel gromadzi razem ze swoimi uczniami (fotografie, reprodukcje, widokówki, prospekty, filmy, przezrocza, płyty, materiały reklamowe itp.).

Omówienie doświadczeń

Jeśli „doświadczenia poszukujące” w terenie zostały udokumentowane foto-graficznie, zdjęcia można zaprezentować natychmiast po zrobieniu odbitek. Możemy pozwolić dzieciom samodzielnie rozmieścić odbitki na tablicy, by przekonać się, jak one same postrzegają przeżyte wydarzenie. Prowadzi to do długiej dyskusji i zwykle dostarcza bodźców do wykorzystania nowego słownictwa.

Taki sposób omówienia tematu nie tylko zawiera informacje, co dzieci robiły podczas wizyty, lecz także pozwala się dowiedzieć, czego się nauczyły. Zdjęcia są często eksponowane w sali przez cały czas trwania tematu i umożliwiają okazjonalny powrót do wcześniejszych doświadczeń. Niektóre dzieci chętnie wykorzystują farby, a zrobione szkice terenowe służą im do przygotowania kolorowego obrazka.

W fazie przeglądania materiałów z zajęć i w trakcie przygotowań do przedstawienia zdobytych informacji nauczyciel może wprowadzić źródła dodatkowe, np. nowe książki związane z tematem projektu, własną dokumentację wykonaną podczas wyprawy w teren czy pomoce dydaktyczne nie pochodzące z miejsca wyprawy.

Można również urządzić projekcję filmów nakręconych podczas zajęć terenowych. Mogą jej towarzyszyć dodatkowe działania, np. literackie. Uczniowie mogą też wykonywać rysunki ze szkiców sporządzonych podczas wyprawy.

Praca z wykorzystaniem tej techniki w naturalny sposób wdraża dziecko do samokształcenia, rozwija jego zainteresowania i zdolności poznawcze. Wyrabia krytycyzm myślenia oraz przekonanie, że żadna wiedza „nie przyjdzie do niego gotowa z podręcznika czy z ust nauczyciela”, że musi ją zrozumieć, aby operować nią w życiu codziennym. Zadania zawarte w karcie pracy mogą być podejmowane samodzielnie, zespołowo bądź z całą klasą. Fiszki przeznaczone do pracy samodzielnej dają możliwość indywidualizacji nauczania. Każde dziecko może pracować na miarę własnych możliwości, według indywidualnego tempa pracy. Stosując na lekcji karty pracy, uczniowie aktywnie i coraz bardziej świadomie uczestniczą w zdobywaniu wiadomości i umiejętności.

Interdyscyplinarne zajęcia prowadzone techniką kompleksu zainteresowań

Kompleks zainteresowań to forma nauczania interdyscyplinarnego pozwalająca uzupełnić poszczególne dziedziny wiedzy o nową aktualną tematykę, która nie znajduje należnego sobie miejsca w tradycyjnych przedmiotach. Dowolność form realizacji czyni z nich pole doświadczalne dla najnowszych osiągnięć metodyki nauczania.

Zasadniczą cechą kompleksu zainteresowań jest jego charakter badawczy, przy czym działania badawcze ukierunkowane są celowo tak, by znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące tematu, a wypływające z zainteresowań dzieci. To sposób na rozwijanie wiedzy, umiejętności i sprawności intelektualnych – dziecko samo stawia pytania, samo szuka odpowiedzi i samo podejmuje decyzje dotyczące rodzaju wykonywanych działań. Dobrze opracowany kompleks zainteresowań angażuje intelekt oraz emocje, musi zawierać określone cechy: dziecięcą inicjatywę, podejmowanie decyzji przez dzieci oraz ich zaangażowanie.

Przykłady:

❖ Woda jako środowisko życia

Na zajęciach dotyczących wody i źródła jej zanieczyszczeń uczniowie wskazywali działania człowieka zagrażające środowisku wodnemu, porównywali wodę czystą i zanieczyszczoną, uczyli się prostymi sposobami oczyszczać wodę, wyciągali wnioski z obserwacji oraz poszukiwali w różnych źródłach wiedzy informacji dotyczących zanieczyszczeń wody. Wiele emocji wzbudziło doświadczenie „Historia pewnego zbiornika wodnego”. Do miski pełnej czystej wody dzieci wprowadzały kolejno zanieczyszczenia: resztki roślinne (obierki z jabłek i ziemniaków), odrobinę płynu do mycia naczyń i oleju, wodę zabarwioną na żółto (imitującą kwaśny deszcz), kawałki plastiku i ścinki papieru. Następnie za pomocą sitka, lejka, waty, ligniny i pojemników plastikowych starały się usuwać zanieczyszczenia stałe. Dzieci powtarzały filtrowanie aż do uzyskania zadowalającego efektu. Niestety wszystkich zanieczyszczeń nie udało się usunąć. Uczniowie zastanawiali się, czy w ten sposób oczyszczona woda nadaje się do użytku. Jeżeli nie, to co należy z nią zrobić? Gdzie przeprowadza się procesy oczyszczania wody? Czy woda w naszej rzece ma szansę na samooczyszczenie? Wprowadzeniem do kolejnych zajęć było wyszukiwanie najciekawszych programów telewizyjnych, dotyczących zanieczyszczeń oraz ochrony wód.

Uczniowie, pracując z dostępnymi źródłami wiedzy, tj. z komputerem z dostępem do internetu oraz papierowymi programami telewizyjnymi, wyszukiwali pasujące do tematyki filmy. Następnie starali się przekonywać kolegów, dlaczego warto oglądać tego typu programy.

Dalsza część zajęć to praca w terenie z mapą Euroregionu Pradziad oraz planem okolicznych wsi. Na planie uczniowie zaznaczali kontury zgodnie z podanymi opisami. Szukali rzeki Żółty Potok, jej źródła, miejscowości, przez które przepływa, i jej ujścia. Trafnie określili, że rzeka jest dopływem rzeki Prudnik. Każdy uczeń miał za zadanie wyznaczyć za pomocą mapki ciekawą trasę wędrówki wzdłuż Żółtego Potoku, z uwzględnieniem własnej wiedzy i doświadczeń. Z fiszkami prowadzącymi udali się nad Żółty Potok. Z użyciem kompasu ustalali kierunek rzeki. Określili obiekty znajdujące się przy potoku. Spacerując wzdłuż jego brzegów, notowali rodzaj napotykanego śmieci, domyślali się, kto mógł je tu zostawić. Dzieci zastanawiały się również, jaką rolę pełni Żółty Potok dla mieszkańców, zwierząt, roślin. Na podsumowanie zajęć uczniowie w parach wypracowali propozycje działań mających na celu oszczędzanie wody oraz ocenili skuteczność własnych poczynań w zakresie ochrony stanu czystości wód.

Po zakończonych zajęciach uczniowie podjęli decyzję o konieczności posprzątania choćby jednego odcinka rzeki i zaprojektowania odezw do mieszkańców Moszczanki.

Realizując temat „Woda jako środowisko życia” dzieci miały okazję wykorzystać poznaną wiedzę w praktyce oraz uczyć się współpracy w zespole szkolnym. Mając na uwadze indywidualność i odrębność naszych uczniów, daliśmy im możliwość tworzenia oraz samodzielnego poszukiwania w otaczającej nas przyrodzie. Z pewnością lekcja dotycząca wody była doskonałym przykładem wrażliwości człowieka na piękno terenu, na którym mieszkamy. Biorąc udział w zajęciach, uczniowie zdali sobie sprawę z konieczności ochrony wód oraz ukształtowali w sobie właściwy stosunek do otaczającej przyrody.

Badając najbliższe otoczenie, dzieci zdobywały wiedzę o osobliwościach przyrodniczych (niezwykły gatunek grzyba na boisku szkolnym, działanie destruentów jako czyścicieli organicznych). Dowiadywały się, jak możemy przewidywać pogodę, obserwując i nazywając chmury, kolor nieba, zachowanie zwierząt.

❖ Czy musimy mieć egzotyczne zwierzęta w naszych domach?

Tematem, który niewątpliwie poruszył dzieci, było pozyskiwanie, transport i hodowla egzotycznych zwierząt, coraz częściej kupowanych i hodowanych w domu.

Po obejrzeniu prezentacji, w jak brutalny sposób łowione i przewożone są zwierzęta, dzieci zapoznawały się z tekstem źródłowym dotyczącym ich biologii, miejsca występowania i sposobu przewożenia do Polski. Następnie uczniowie wybierali jedno zwierzątko i przy wykorzystaniu mapy myśli szukali odpowiedzi na pytania:

- Jakie były warunki transportu i samopoczucie zwierzęcia przywożonego przez ludzi z odległych miejsc na świecie?
- Jaką podróż miało zwierzę? W jakich warunkach jechało?
- Skąd przyjechało do Polski? Ile kilometrów przebyło? Z jakiego miejsca świata?
- Jakie miało warunki życia na wolności?
- Jak się czuje w sklepie? Jakie ma warunki życia? Co może mu przeszkadzać?
- Jak będzie czuło się w domu? Jakie będzie miało warunki do życia? Za czym będzie tęsknić?

Po każdej wypowiedzi i prezentacji przez grupę swoich przemyśleń i wniosków uczniowie pokazywali na mapie świata miejsce naturalnych warunków życia wybranych zwierząt oraz trasę ich podróży do Polski. Na zakończenie wspólnie wypracowano wniosek-odezwę o ochronie zagrożonych gatunków zwierząt.

❖ Człowiek i technika, substancje i ich właściwości

Uczniowie podczas doświadczeń przekonywali się, jak bardzo przyroda stała się wzorem do naśladowania dla techniki. Badali, jakie znaczenie w locie ptaka mają kształt pióra i skrzydła. Wyjaśniali, dlaczego zwierzęta żyjące w wodzie mają opływowy kształt ciała. Dzięki pracy z różnymi źródłami informacji uczniowie poznawali historię wynalazków: szybowca, helikoptera czy żarówki.

❖ Zdrowy styl życia

Uczniowie poznawali tajemnice budowy i funkcjonowania własnego ciała w oparciu o dostępne pomoce dydaktyczne (atlasy przyrodnicze, filmy edukacyjne, eksponaty przestrzenne, gry edukacyjne), przeprowadzali doświadczenia, badali cechy swoich zmysłów. Omawiając zasady zdrowego żywienia, dzieci pracowały z fiszką poszukującą w pobliskim sklepie spożywczym. Z produktów dostępnych w sklepie musiały ułożyć przykład zdrowego, pożywnego śniadania dla dzieci w wieku szkolnym.

Wiele emocji wzbudziły warsztaty związane z praktyczną pomocą w nagłych wypadkach.

Dzieci w zespołach ćwiczyły opatrywanie złamania otwartego, masaż serca, sztuczne oddychanie, układanie nieprzytomnego w pozycji bezpiecznej.

Dbając o zdrowy styl życia, uczniowie mieli za zadanie wybrać i ułożyć ciekawą propozycję wycieczki, opisując w różny sposób miejsca, które warto zwiedzić. W tym celu odbyła się wycieczka po okolicy w celu sprawdzenia dostępnych środków komunikacji. Następnie dzieci wyszukiwały w internecie najlepsze połączenia komunikacyjne do wybranego przez siebie miejsca wycieczki. Używając fiszek prowadzących, uczniowie mieli odszyfrować znaczenie skrótów występujących na rozkładach jazdy. Ważne w tym wszystkim było sprawdzenie obowiązujących cen biletów na wybranych przez siebie połączeniach, tak aby koszty nie były zbyt duże, a wycieczka atrakcyjna. Uczniowie prześcigali się w pomysłach na najciekawszą wycieczkę i na forum grupy prezentowali własne spostrzeżenia. Całość uzupełnili

o ciekawe zabytki oraz miejsca, które warto zobaczyć. Wzięli też udział w rozgrywkach, które polegały na wyznaczaniu odległości pomiędzy wybranymi miastami Polski przy użyciu mapy, skali i linijki. Okazało się, że większość dzieci trafnie określa rzeczywistą odległość, nawet bez użycia przyrządów do pomiaru.

❖ Planeta Ziemia

Odkrywczy, po obejrzeniu filmu edukacyjnego, dowiedzieli się, w jaki sposób odbywa się recykling surowców wtórnych. Przeprowadzili rozmowę o tym, jak należy dbać o naszą planetę. Inspiracją do dalszych działań była wycieczka po okolicy w celu obserwacji środowiska i jego zanieczyszczeń. Po zajęciach w terenie uczniowie przygotowali zestaw zadań dla ekologa, wybrali jedno zadanie i każda z grup przystąpiła do jego realizacji. Po zakończeniu działań uczniowie zaproponowali przygotowanie plakatu, na którym zapisali „kodeks ekologa”. Wśród pomysłów pojawiły się: oszczędzanie energii, dbanie o ogródki i parkowe alejki, dokarmianie zwierząt, sadzenie roślin, prowadzenie zdrowego stylu życia czy segregowanie odpadów. Całość zapisano na dużym plakacie, który był częścią akcji promocyjnej dotyczącej ochrony środowiska naturalnego.

Drugą część zajęć poświęcono zapoznaniu ze sposobami pozyskiwania energii (energia wiatrowa i słoneczna). Dzieci wykonywały obliczenia związane z kosztami energii w sytuacji, gdy używa się zwykłe i energooszczędne żarówki. Uczniowie na podstawie rozmów przeprowadzonych w domu, dowiedzieli się, jakie żarówki są u nich używane, a następnie, pracując w zespołach, wyszukiwali ceny żarówek i dokonywali kalkulacji kosztów energii. Po prezentacji obliczeń przez poszczególne grupy uczniowie wyciągnęli odpowiednie wnioski – warto zainwestować w energooszczędną żarówkę, bo jej używanie generuje mniejsze koszty.

● 1.2. Opis zaangażowania poszczególnych grup uczestników w realizację działania

Nauczyciele podczas spotkań z rodzicami ukazywali doniosłość podjętych działań zwiększających sukces edukacyjny i życiowy dziecka, co również pozwoliło na kompleksowe działanie w obrębie trójpodmiotowości: uczeń, nauczyciel, dom. Zapewniło to skuteczną realizację działań i osiągnięcie celów.

Praca odbywała się w grupach mieszanych wiekowo. Taki dobór grupy był celowy, spowodował większą integrację wewnątrzszkolną uczniów, dodatkowo zadbaliśmy o kształtowanie postawy odpowiedzialności i pozytywnego wizerunku własnej osoby, wiary we własne siły. Praca zespołowa nauczyła uczniów samodzielności w wyznaczaniu celów i podejmowania decyzji. Dzieci wykształciły również umiejętność planowania i osiągania wyznaczonych celów, udoskonaliły umiejętność publicznego występowania, dyskusowania.

Planowanie działań

Realizację zadań poprzedziło przygotowanie uczniów do pracy. Nauczyciele poświęcili czas na wyjaśnienie zasad pracy, zwracając szczególną uwagę na samodzielność, odpowiedzialność, innowacyjność, współpracę w grupie oraz przygotowanie prezentacji efektów pracy.

Przed przygotowaniem ram realizacyjnych rozważono kilka kwestii.

● Ustalenie zainteresowań dzieci

Większość uczniów reaguje pozytywnie na tematy, które albo już są dla nich ciekawe, albo je intrygują. Dlatego jedno z pierwszych zadań nauczyciela przy realizacji zadań polegało na określeniu aktualnych oraz potencjalnych zainteresowań.

- **Współpraca i współdziałanie**

W grupie podejmującej realizację kompleksu zainteresowań po raz pierwszy zorganizowano wspólne doświadczenia grupowe, które zwiększały szansę, że każde dziecko będzie zgłaszało pytania oraz propozycje dotyczące sposobu realizacji przedsięwzięcia. Gdy wyłącznie nauczyciel decyduje o pierwszych krokach, istnieje ryzyko, że kompleks może się przekształcić w działanie sterowane odgórnie. A przecież jedną z głównych cech tej metody jest to, że inicjatywa należy do uczniów, którzy po dyskusji i konsultacjach z nauczycielem podejmują decyzję i biorą odpowiedzialność za osiągnięte wyniki.

Działania uczniów

Gdy tematy zostały sformułowane, gdy uczniowie ustalili, czego chcą się dowiedzieć, a w sali przygotowano potrzebne materiały, zaplanowano spotkania z ekspertami i sprzęt, grupa mogła podjąć aktywność. Charakterystyczne cechy tego etapu: wnikliwe zgłębianie tematu, próba znalezienia odpowiedzi na postawione pytania oraz sformułowanie nowych pytań.

Ewaluacja pracy przez uczniów

Uczniowie po zakończeniu pracy dokonali analizy osiągniętych sukcesów i błędów, które popełnili w czasie tej pracy. Nawet wówczas, gdy została wykonana poprawnie, nie ustrzegli się zapewne drobnych błędów. Uświadomienie ich sobie pozwoli wyeliminować je z następnych zadań.

Ewaluacja działań przez nauczycieli

Na podstawie wszystkich zgromadzonych materiałów dokonano analizy i porównania efektów realizacji zadań zgodnie z wcześniejszymi założeniami. Gromadzone i analizowane przez cały jego czas trwania materiały pozwoliły nauczycielowi dokonywać oceny, co wie i umie każdy z uczniów oraz jakie dalsze materiały i działania będą dla niego najkorzystniejsze. Nauczyciele prowadzący staranną obserwację uczniowskich doświadczeń często już na etapie planowania podejmują trafniejsze decyzje, m.in. dotyczące kwestii organizacyjnych, harmonogramu, kolejnych kroków, zadawanych pytań, materiałów pomocniczych oraz sposobów zapewnienia każdemu dziecku najkorzystniejszych warunków rozwoju w trakcie realizacji zadań.

Partnerzy

Rodzice w naturalny sposób zainteresowali się realizowanymi działaniami. Uczestniczyli w zadaniach podejmowanych przez dziecko, występowali w roli zaproszonych ekspertów, brali udział w wyprawach terenowych i sami zdobywali nową wiedzę.

Rodzice, obserwując proces realizacji kolejnych zadań, dostrzegali działania charakterystyczne dla czynnego uczenia się i zdobyli świadomość technik zachęcających do czynnej nauki w domu. Towarzysząc grupie w czasie zajęć terenowych, widzieli, jak nauczyciel namawia dzieci do zadawania pytań i rejestrowania spostrzeżeń. Obserwowali, jak dzieci rysują, piszą i robią zdjęcia. Zauważyli też, że nauczyciel pilnie słucha dzieci i z uwagą odnosi się do ich pytań.

Do udziału w działaniach zapraszani byli także lokalni eksperci (osoby odnoszące sukcesy w różnej dziedzinie życia, przedsiębiorcy, handlowcy, pasjonaci). Uczenie się było oparte na wiedzy praktyków, co spowodowało wzrost wagi przekazywanych informacji, wzrost motywacji do uczenia się i otwarcie szkoły na świat wokół.

1.3. Opis współpracy z partnerami

❖ Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu

Szkoła, w której realizowane były innowacyjne, działania od lat współpracuje z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Raciborzu. Studenci wraz z nauczycielami akademickimi poznali założenia realizowanego przedsięwzięcia, obserwowali zajęcia prowadzone przez nauczycieli oraz recenzowali nasze działania. Udział w zajęciach służył nie tylko początkującym nauczycielom w podejmowaniu pracy prezentowanymi metodami, lecz także tym doświadczonym – do doskonalenia własnego warsztatu. Były one także przydatne nauczycielom akademickim jako pomoc w prowadzeniu zajęć dla studentów pedagogiki.

❖ Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Freineta (PSAPF)

Przykłady naszych innowacyjnych działań wpisały się w potrzeby nauczycieli, którzy poszukiwali przykładów kreowania działań, sytuacji i środowiska edukacyjnego sprzyjającego uczeniu się dzieci i młodzieży. Grupa nauczycieli – członków PSAPF – uczestniczyła w spotkaniach metodycznych. Nauczyciele obserwowali zajęcia, wymieniali się dobrymi praktykami wnosząc własne rozwiązania metodyczne w zakresie pracy dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej. Przykłady dobrej praktyki były świadectwem wysokich kompetencji pedagogicznych, zwłaszcza w wymiarze kreatywnym i prakseologicznym.

Rozdział 2.

▶▶▶ Efekty/rezultaty działania innowacyjnego

Rozpoczynając działania, przeprowadziłam badanie poziomu kompetencji kluczowych, które miały być rozwijane w ramach działania innowacyjnego. Diagnozy dokonano w grupie dzieci uczestniczących w zajęciach humanistycznych i matematyczno-przyrodniczych. W tym celu posłużyłam się testem sprawdzającym. Zastosowaliśmy zadania otwarte i zamknięte (wyboru wielokrotnego, na dobieranie) oraz wywiadem i metodą „gadających ścian”. Na podstawie wyników określony został potencjał uczniów, rozpoznane ich indywidualne potrzeby, a następnie zaplanowano pracę dobierając odpowiednie techniki i form pracy.

Na zakończenie realizacji ponownie sprawdziłam, czy nastąpił przyrost wiedzy i umiejętności. Badane umiejętności nie mogły dać pełnego obrazu zmian, dlatego analizowałam dostępne źródła informacji. Były to dzienniki realizacji zajęć edukacyjnych, składane przez nauczycieli sprawozdania z przeprowadzanych zajęć. Dodatkowym źródłem informacji były wypowiedzi nauczycieli oraz wytwory pracy.

Z weryfikacji pomiarów wynika, że ponad 90% uczniów spośród 88 biorących udział w innowacyjnych działaniach osiągnęło wyznaczone cele, co daje szansę na sprawne funkcjonowanie w zmieniających się sytuacjach. W nowoczesnym społeczeństwie wzrasta zapotrzebowanie na ludzi myślących i pracujących twórczo, dlatego tak ważne staje się wykorzystanie treści przedmiotowych do kształcenia aktywnej, twórczej postawy wobec trudnych oraz nietypowych problemów poznawczych i organizacyjnych.

Ponadto, analizując wyniki międzynarodowych badań PISA oraz rezultaty osiągnięte w naszym projekcie, możemy stwierdzić, że nasi uczniowie rozwijali również umiejętności złożone, których istotą jest odchodzenie od wyćwiczonych sposobów rozwiązań i interpretacji ku podejmowaniu własnych strategii rozwiązania danego problemu. Rozwinęliśmy u naszych uczniów odwagę myślenia – niezbędną, by zmierzyć się z każdym nowym problemem oraz z wykształcaniem postawy gotowości podjęcia problemów, w rozwiązywaniu których nie pomogą poznane wcześniej algorytmy i schematyczne interpretacje.

Otwarta, autorska formuła zajęć edukacyjnych, wsparcie, jakie otrzymali uczniowie, ambitne i interesujące zadania spowodowały zmiany, które dały wszystkim wiele satysfakcji. Uczestnicy zajęć z większą odwagą posługiwali się nowymi technologiami, np. samodzielnie kręcili filmiki, nauczyli się pracy w grupach, doświadczali motywującego do działania poczucia sprawstwa w procesie edukacyjnym i decyzyjnym, uczyli się pełnić „poważne”, dorosłe role i sprawdzali się w nich.

Współpraca uczniów o różnym potencjale intelektualnym była załącznikiem do budowania małych koalicji, co w przyszłości może pozwolić na zbudowanie u młodych ludzi silnego fundamentu kapitału społecznego.

Pod wpływem działań uczniów i nauczycieli nastąpiło również zintegrowanie społeczności szkolnej – uczniów z wszystkich klas oraz częściowo uczniów z rodzicami i pracownikami szkoły.

Rozwój każdej jednostki zależy od jakości procesu nauczania i uczenia się. „Wskazane jest, aby kształcić uczniów, potrafiących sprostać szybkim przemianom zarówno gospodarczym, jak i społecznym zachodzącym w otaczającej rzeczywistości. Dziś już wiadomo, że sukcesy odnoszą uczniowie nie tylko posiadający wiedzę, lecz także ci, którzy wiedzą, w jaki sposób ją zdobywać. Techniki wykorzystywane podczas zajęć z jednej strony są jednymi z wielu metod aktywizujących, natomiast z drugiej strony przyczyniają się do kształtowania megaumiejętności decydujących o przebiegu kariery szkolnej ucznia i jego funkcjonowaniu w przyszłości” (Kryk, 2007, s. 35).

Projekt stwarzał warunki wszechstronnego rozwoju dziecka, kreatywności, ciekawości poznawczej i otwartości na wiedzę. Wpłynął na poprawę jakości edukacji poprzez modernizację treści i metod kształcenia. Ponadto kształcenie rozumieliśmy jako proces osiągania kompetencji. Dokonywało się ono w takich sytuacjach, w których uczeń miał szansę na maksymalną samodzielność w myśleniu, poszukiwaniu rozwiązań, wykorzystaniu źródeł informacji i zdobytych już doświadczeń.

Rezultaty

Uczniowie:

- komunikowali się pomiędzy sobą, z nauczycielami i innymi osobami zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej;
- negocjowali z innymi uczniami w zespole, nauczycielem, przedstawicielami życia gospodarczego i różnych instytucji;
- przełamali bariery i stereotypy, poszukiwali oryginalnych rozwiązań;
- zostali zachęceni do budowania zespołów i podejmowania w nich różnych zadań;
- poszukiwali rozwiązań problemów z wykorzystaniem różnych technik;
- wyszukiwali informacje w różnorodnych źródłach, dokonywali ich doboru, selekcji;
- zostali zachęceni do podejmowania samodzielnych bądź zespołowych decyzji, wprowadzania ich w życie, kontrolowania rezultatów oraz ponoszenia odpowiedzialności za własne działania;
- przenosili dotychczasowe doświadczenia, wiedzę i umiejętności do nowych zastosowań;
- prezentowali własną pracę z wykorzystaniem różnych technik prezentacji oraz brali udział w dyskusji.

Rozdział 3.

▶▶▶ Upowszechnianie rezultatów

Rezultaty działań przyrodniczych realizowane w ramach projektu „Równym Krokiem” upowszechnialiśmy poprzez:

- szkolną stronę internetową,
- media społecznościowe,
- artykuły publikowane w lokalnej gazecie – „Tygodniku Prudnickim”,
- udział w panelu dyskusyjnym oraz wykład skierowany do nauczycieli podczas ogólnopolskiej konferencji w Wieżycy,
- wydanie książki *Nowoczesna Edukacja Szkolna. Jak się to robi w praktyce* pod redakcją Marzeny Kędry i Małgorzaty Żuk.

W publikacji poruszono zagadnienia teoretyczne i praktyczne z zakresu pedagogiki C. Freineta realizowane w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Moszczance. W materiałach przedstawione zostały także przykłady praktycznych działań uczniów i nauczycieli. Szczegółowo opisano organizację i przebieg wszystkich zadań zrealizowanych w ramach projektu.

Po realizacji projektu zadbałam, aby nasze działania były wykorzystane w kolejnych przedsięwzięciach, ze szczególnym zwróceniem uwagi na doskonalenie kompetencji kluczowych. Nauczyciele zostali autorami publikacji *Ścieżki edukacyjne opracowane metodą projektów dla klas I–VI*, na podstawie której realizowali kolejne zadania, m.in. przyrodnicze. Ścieżki edukacyjne umożliwiały uczniom integrowanie wiedzy z wielu dziedzin w celu budowania holistycznego obrazu świata.

▶▶▶ Zakończenie

W raporcie *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb* (Delors, 1998), wskazano cztery filary współczesnej edukacji, które również uzasadniają prezentowane innowacyjne działania i mogą być wykorzystane jako przykład dobrej praktyki w innych placówkach, w tym szkole ćwiczeń.

Uczyć się, aby wiedzieć

Ten rodzaj uczenia się można traktować jednocześnie jako środek i cel życia ludzkiego. Jako środek, ponieważ każda jednostka powinna uczyć się rozumieć otaczający ją świat, przynajmniej na tyle, aby żyć, rozwijać swoje zdolności i komunikować się. Jako cel, ponieważ jego istotą jest radość, jaką daje rozumienie, poznawanie i odkrywanie.

Uczyć się, aby działać

Uczyć się, aby wiedzieć, i uczyć się, aby działać – czynności te są w znacznej mierze nierozdzielne. Druga jednak wiąże się bardziej z kształceniem zawodowym: jak nauczyć ucznia stosowania w praktyce nabytych wiadomości, jak przystosować edukację do przyszłej pracy, skoro jej ewolucję nie sposób dokładnie przewidzieć?

Uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współzycia z innymi

To uczenie się jest bez wątpienia jednym z największych wyzwań współczesnej edukacji. Edukacja powinna zmierzać do wspólnego zaangażowania się w różnorodne projekty, jako skuteczna metoda unikania lub rozwiązywania konfliktów. Stworzyć dziecku właściwy obraz świata, każdy rodzaj edukacji rodzinnej, środowiskowej, szkolnej – powinien pomóc im w odkrywaniu samego siebie. Tylko wtedy dzieci będą mogły wczuć się w sytuację innych i zrozumieć ich reakcje. Rozwijanie tej postawy empatii w szkole zaowocuje prospołecznym zachowaniem przez całe życie.

Warto również dążyć do wspólnych celów. Gdy wspólnie podejmuje się motywujące niecodzienne projekty, spory a nawet konflikty między jednostkami wyciszają się i nieraz wygasają. Rodzi się nowy sposób identyfikacji związany z tymi projektami, które pozwalają przezwyciężać indywidualną rutynę i waloryzują to, co wspólne, w stosunku do tego, co obce.

Uczyć się, aby być

Przygotowanie dzieci do zastanego społeczeństwa, stałe dostarczanie sił i drogowskazów intelektualnych, które pozwolą każdemu zrozumieć otaczający świat i czuć się jego odpowiedzialnym i rzeczywistym uczestnikiem. Zadaniem edukacji jest wyposażenie wszystkich ludzi w wolność myśli, osądu, uczucia i wyobraźni, której potrzebują, aby rozwijać swoje talenty. W szybko zmieniającym się świecie różnorodność, autonomia i zmysł innowacyjny czy nawet upodobanie do wyzwań są gwarancją

kreatywności i innowacji. Trzeba więc stworzyć wszelkie możliwe warunki odkrywania i doświadczania przeżyć estetycznych, artystycznych, sportowych, naukowych, kulturalnych i społecznych, które będą uzupełniać w tych dziedzinach atrakcyjną prezentację dorobku przeszłych i przyszłych pokoleń.

Określając działania w projekcie „Równym Krokiem”, wiedziałam, że zależy mi na ulepszeniu pracy szkoły – na zmianie myślenia o edukacji, o zmianie wizerunku i roli szkoły w środowisku. Ciekawa też byłam, jak zmieniają się uczniowie pod wpływem bardzo intensywnego udziału w zajęciach edukacyjnych.

Przez rok realizacji projektu obserwowałam zwiększoną motywację dzieci do pracy, lepszą współpracę w grupie, skuteczniejszą komunikację, odpowiedzialność za podjęte działania, umiejętność argumentowania i prezentacji.

„Dzieci są nieurzeczywistnionymi geniuszami” – pisał A. France na początku XX wieku. Dopiero teraz zaczynamy doceniać całą prawdę i znaczenie tej myśli, ale aby ją urzeczywistnić potrzebna jest całkowita zmiana klimatu intelektualnego, w którym funkcjonujemy – nauczyciele i uczniowie. Potrzebna jest zmiana nastawienia nauczycieli wobec uzdolnień oraz wobec sukcesu, zmiana nastawienia wobec zdolnych i twórczych uczniów oraz zmiana przekonań, których nabywają w szkole sami uczniowie. Jak wykazują powyższe analizy zdecydowana większość uczniów posiada wiele umiejętności, które – jak już wspomniałam – dają szansę kierowania własnym rozwojem. To, czy wypracowany w procesie stosowania nowoczesnych metod nauczania potencjał zostanie w przyszłości urzeczywistniony, będzie zależało od wszystkich nauczycieli, z którymi uczniowie ci jeszcze się zetkną w toku dalszej nauki. Dostrzeżenie tego potencjału będzie pierwszym, znaczącym krokiem w kierunku jego urzeczywistnienia. Dostarczenie uczniom metod oraz postaw umożliwiających rozwój ich potencjału i zrealizowanie ich inteligencji, zdolności twórczych i społecznych jest dla nauczycieli zarówno wyzwaniem, jak i nagrodą za ich talent.

▶▶▶ Bibliografia

Bartnik E. i in., (2006), *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA. Wyniki badania 2006 w Polsce*, Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej [online, dostęp dn. 9.01.2017].

Delors J. (red.), (1998), *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Warszawa: UNESCO.

Dryden G., Vos J., (2003), *Rewolucja w uczeniu*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

Kryk G., (2007), *Rozwijanie kompetencji samokształceniowych metodą projektów w edukacji wczesnoszkolnej*, „Dyrektor Szkoły”, nr 7.

Lewin A., (1986), *Wychowanie. Tryptyk pedagogiczny. Korczak, Makarenko, Freinet*, Warszawa: Wydawnictwo Nasza Księgarnia.

Semenowicz H., (1980), *Freinet w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Więckowski R., (1993), *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.